

Creació indígena.

per Piuët (<http://piublog.blogspot.com>)

La comunitat dos-esperits

El terme *dos-esperits* es refereix a una persona que s'identifica amb un esperit alhora masculí i femení entre alguns pobles indígenes americans. És una confluència d'identitat de gènere, rol social, orientació sexual i identitat espiritual. *Dos-esperits* o *doble esperit* és en realitat un terme modern que engloba la descripció de persones indígenes que representen un tercer gènere tradicional (o altres variants de gènere) cerimonial i un paper social específic en les seves cultures.

Com que el terme és genèric, pot descriure l'atracció entre persones del mateix sexe i una gran variació de gèneres, incloent-hi persones que a la cultura occidental es podrien descriure com a homosexuals, lesbianes, bisexuals, transsexuals, transgènere, queers, transvestits o que tenen múltiples identitats. *Dos-esperits* també pot incloure rela-

cions sexuals o emocionals que es podrien considerar poliamòria en termes occidentals.

La creació del terme *dos-esperits* s'atribueix a Albert McLeod, que va proposar-ne l'ús durant la Tercera Conferència Anual Americana Intertribal de Nadius Americans, Primeres Nacions, Gais i Lesbianes, celebrada a Winnipeg el 1990. El terme és una traducció del terme de la llengua ojibwe *anishinaabemowin niizh manidoowag*, que vol dir, precisament, 'dos esperits'. Les persones amb dos esperits també poden utilitzar altres termes de les seves llengües indígenes per a descriure l'atracció pel mateix sexe o la variació de gènere, com ara *winkt* (en llengua lakota) o *nàdleehé* (en llengua dineh). Algunes llengües no tenen termes equivalents per a descriure identitats sexuals com ara lesbiana, gai o bisexual. Moltes llengües indígenes estan centrades en els verbs i descriuen *què* fan les persones i no pas tant *com* s'identifiquen.

Com a concepte bàsic per a descriure *dos-esperits*, la xaman i escriptora Deborah Bravandt explica que «tots som éssers amb dos esperits dins un mateix cos; sorgim d'una ànima que té una natura biespiritual, home i dona en un sol cos. Quan valides, honores i estimes l'oposat que tens dins teu, així mateix valides, honores i estimes l'oposat i el similar amb els altres humans. Una relació sana comença per saber estimar la relació interna de flama bessona».

Un crim d'odi portat al cine

El 2009 la directora Lydia Nibley va dur a la gran pantalla una història tràgica amb el film *Dos esperits*: l'assassinat de l'adolescent navajo Fred Martínez, un crim d'odi que va colpir el món i especialment la comunitat LGTB el 2001. Per primer cop es mostrava al gran públic com moltes cultures natives americanes tenen un lloc d'honor per a les persones amb sexes integrats. La visibilitat va pro-

L'activista Geo Soctomah Neptune en un acte reivindicatiu de la comunitat passamaquoddy.

El prisma europeu ha marcat bona part de la història de la sexualitat, així com molts conceptes de psicologia, sexe, gènere i d'altres que han tingut una gran influència en com concebem el món. Hem viscut històricament una imposició de la rígida norma europea (cristiana, monògama, heterosexual, blanca i patriarcal), que ha amagat, prohibit, perseguit i oprimint les dissidències durant segles. Tanmateix, és cert que ancestralment també han existit maneres no normatives de viure i entendre el gènere i la sexualitat en altres indrets més enllà d'Occident com ho són les *fa'afafine* polinèsies, les *muxes* mexicanes, les *kathoey* (กะเทย) tailandeses o els *dos-esperits* nadius americans.

DOS ESPERITS

ALTRES MANERES DE VIURE EL GÈNERE I LA SEXUALITAT

vocar que grups i activistes iniciessin la recuperació del seu llegat cultural, també lligat a la visió de gènere.

A més dels atacs d'odi patits com el de Fred i d'altres, la realitat diària dels *dos-esperits* conviu amb la resta de problemes endèmics a què fan front les seves comunitats, producte de la colonització, com la pobresa. Les persones LGBTQ2S+ tenen més probabilitats que els nostres homòlegs heterosexuals i cisgènere de viure en la penúria, amb tot el que això comporta en termes d'accés a l'educació, a la salut i al món laboral.

Tot i els entrebancs vitals actuals, la comunitat i els membres *dos-esperits* viuen el present i miren cap al futur, tot i que marcats pel passat colonial devasta-

dor. El professor cherokee *dos-esperits* Qwo-Li Driskill parla de com les agressions sexuals, el sexisme, l'homofòbia i la transfòbia estan lligats estretament a la història de la colonització. «El terme *dos-esperits* és una expressió que resisteix les definicions colonials de qui som. És una expressió de les nostres identitats sexuals i de gènere sobiranes més enllà dels moviments LGTB blancs.» Al seu assaig *Stolen from Our Bodies. First Nations Two-Spirits/Queers and the Journey to a Sovereign Erotic* descriu el procés de descolonització i la recerca de la sobirania de les primeres nacions a través d'històries i relats eròtics de la cosmologia indígena.

Aquest sentiment de recuperació traumàtica i descolonització el cospa Qwo-Li Driskill amb el cant *Robats dels nostres*

cossos, resumint així la lluita d'emancipació per la sobirania:

«Ens van robar els nostres cossos, ens van robar casa nostra, i som lluitadors en aquesta llarga guerra per a portar-nos a tots de tornada a casa.»

Dos esperits expressats a través de l'art Tal com reflexiona l'activista i escriptora xicana Cherríe L. Moraga, «no deixis que el passat et robi el teu present». Així, actualment són nombrosos els activistes, els artistes i els personatges *dos-esperits* que expressen en diferents formats la seva manera de viure i entendre la sexualitat, i la transmeten. Una manera de viure que ens pot ajudar a entendre millor el nostre món.

Artistes com l'ojibwe Ryan Young exploren a través de l'art les facetes de la

Pipa de Magritte transformada en la versió pipa cerimonial ojibwe. Abaix a l'esquerra, símbol amb inspiració dos-esperits; a la dreta art dos-esperits.

seva identitat no binària dos-esperits, abraçant allò masculí i allò femení dins nostre, i fent-ne difusió per arribar a les comunitats. En Ryan prefereix ser tractat amb el pronom sense marca de gènere (en anglès, *they*), ja que diu no poder ser capaç de ser classificat com a mascle o femella sinó com un ésser que personifica tant allò masculí com allò femení. També transforma mems i expressions digitals de les xarxes socials amb un gir indígena, el que en Ryan anomena *indigenització*. N'és un exemple la pipa de Magritte transformada en la versió pipa cerimonial ojibwe.

Com a insígnia de la revifada dos-esperits, el setembre del 2020 l'activista Geo Soctomah Neptune va esdevenir el primer càrrec electe trans, no binari i dos-esperits a l'estat de Maine (Estats Units). En Geo s'encarrega actualment d'educar les comunitats sobre el concepte *dos-esperits* i ha desenvolupat programes per a conservar i fer viure la llengua de la seva comunitat, el passamaquoddy.

Una manera de mantenir l'harmonia

Els dos esperits ens ensenyen que la interrelació equilibrada entre el femení i el masculí dins de l'individu, a les famílies, a la cultura i al món natural serveix

per a mantenir l'harmonia. El concepte navajo *nàdleehí* 'algú que es transforma constantment' reflecteix una diversitat de gènere en què apareixen fins a quatre gèneres. Altres cultures indígenes en reconeixen fins i tot més.

En la majoria de societats l'esquema continua sent pensar que hi ha només homes i dones, i el que se n'espera i se'ls permet fer durant la vida comença i queda marcat en el moment en què al part ens diuen «és un nen!» o «és una nena!». Per què resulta tan difícil considerar que de vegades «no és cap dels dos!» o «són tots dos!» també pot ser cert? ■

MARTA SAMPIETRO

UNA AUTORA NOVELL

per Anais Martínez

La Marta Sampietro Lara, professora de llengua i literatura, durant uns quants anys va viure al Camp de Tarragona, època en què va col·laborar amb el col·lectiu H2O i amb la revista *COLORS DEL TERRITORI*, signant els reportatges sota el pseudònim de *Periodista d'armaris*. Després va tornar a la seva terra natal, a Ponent, on va continuar la seva tasca de docent, es va convertir en mare i va redescobrir la seva vocació d'escriptora. El seu logotip és una simpàtica cafetera d'on bullen idees i surt un núvol de creativitat. Acaba de publicar dos llibres: *El murciélagu y la campana* (editorial Calígrama) i *Sabores y olores* (autoedició).

Dues dones viatgeres

La novel·la *El murciélagu y la campana* té dues protagonistes ben diferents. La Clara (una metgessa lesbiana de la Vall de Boí, que es troba a la trentena d'anys, soltera i «amb les coses tan clares com el seu nom») decideix viatjar tota sola a Tailàndia, cosa que no acaba d'agradar al seu pare, un home taciturn i esquerp des que va enviuar. Per un altre cantó, la Lola (una ingénua mestra de Salamanca que tot just ha sortit de la universitat) està passant per un mal moment, ja que veu que no té possibilitats amb el noi del qual fa temps que està enamorada. Després d'una reunió amb les amigues, ella, que detesta la soledat i és maldestra al volant, inicia un viatge en solitari en cotxe. Tota la trama està farcida de personatges secundaris carismàtics: les divertides noies de la «pandilla de Jaca», (una colla de lesbianes capitanejades per la Isa, tenyida de roig i amb caràcter), Pascual (un xurrer gai de Soria), el tarambana Julio (germà petit de la Clara i tot un seductor), Irina la russa (caòtica i festiva), per només citar-ne alguns. Amb diàlegs àgils, la novel·la ens ensenya el racons amagats del cor de la Clara i de la Lola, les seves preocupacions, i com aquell estiu viuen experiències que canviaran les seves vides.

Vint relats carregats de sabors i olors

Sabores y olores, l'altre llibre de l'autora, conté al voltant d'una vintena de relats. Tots ells parteixen d'una escena quotidiana

relacionada amb algun sabor o alguna olor: unes aletes de pollastre i unes patates fregides permeten al lector endinsar-se en la relació entre un pare i la seva filla gran; un plat de *sushi* ens descobreix la personalitat d'una dona molt treballadora, disciplinada i resolutiva; una tovallola amb olor a lavanda transporta el lector a la memòria d'un amor que cal superar... Hi ha personatges de diferents orientacions sexuals (6 dels 22 relats estan protagonitzats per persones LGTB) i edats, diferents tipus de famílies, etc. La temàtica també és variada: la decisió de tenir fills, l'embaràs i formar una família; les relacions de parella, l'amor i el desamor; el temps que dediquem a la feina i a les ocupacions; maneres de mirar la vida i el que ens passa; el balanç de la vida d'una àvia sàvia... El llibre, ple de metàfores senzilles i boniques, d'olors i sabors, deixa un bon gust de boca i ens anima, tot i els entrebancs, a gaudir de la vida. ■